ANTALYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

ANTALYA'nın Kervansaray ve Medreseleri

Antalya Büyükşehir Belediyesi
ANTALYA TANITIM KİTAPLARI
Antalya'nın Kervansaray ve Medreseleri

HAZIRLAYAN
Antalya Büyükşehir Belediyesi
Kent Tarihi ve Tanıtımı Dairesi Başkanlığı

GRAFİK TASARIM
Antalya Büyükşehir Belediyesi
Tasarım Ofisi

BASKI
Sertifika No: 52976

Antalya / Eylül 2023

Antalya'nın Kervansaray ve Medreseleri

Muhittin BÖCEK
Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı

Antalya sınırları içinde bulunan kervansaray, han ve medreseler şehrin tarihinin önemli bir bölümünü anlamamızı sağlar. Bu güzide Selçuklu yapılarında dönemin estetik anlayışı, mimariye başarıyla uygulanmış ve bu sayede yapıların özgün mimari üslubunu ortaya çıkarmıştır. Bazıları günümüze kadar ulaşmış bu önemli yapıların tanıtılması, halkın şehrinin tarihini bilmesi açısından önemlidir.

Bu kitapçık kapsamında bilgi verilen hanlar ve medreseler, yapıların genel durumlarına göre seçilmiştir. Bazıları şehir merkezinde, bazıları ise ilçelerdedir. Bu kitapçıkta yer alan yapılar hakkında toplumun her kesimine yönelik, kısa bilgiler verilmesi amaçlanmış ve bu bilgiler görseller ile desteklenmiştir.

Bu güzelliklerin tadını çıkarmanız ve bu rehber eşliğinde şehrimizin zengin doğal, tarihi ve kültürel özelliklerini keşfederken hoşça vakit geçirmeniz dileğiyle...

EVDİR HAN

EVDİR HAN

Bugün Antalya-Burdur kara yolunun 18. km'sinde bulunan Evdir Han, 1211-1219 yılları arasında yapılmıştır. Bu kervansaray, yaklaşık 9 m toplam uzunlukta iki sıra revakın büyük bir avlunun etrafını çevirerek hiçbir kapalı bölüm bırakmayan bir tasarıma sahiptir ve türünün tek örneğidir. İklim faktörü hesaba katılarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu han yüzey alanı açısından 3. en büyük Anadolu Selçuklu Dönemi hanıdır (3800 m^2)[1]. Yapının taçkapısı üzerinde bulunan kitabe, Fikri Erten tarafından 1940 yılında yayımlanmıştır. Kitabeden, hanın Sultan İzzeddin Keykavus zamanında, yani 1211 – 1219 yılları arasında, yapıldığı anlaşılmaktadır.[2] [3] Kitabe, günümüzde taçkapıda bulunmamaktadır. Evdir Han taçkapısı, yapının güney cephesinin tam ortasında, dışarı taşkın olarak bulunmaktadır ve kesme taştan yapılmıştır. Taçkapı yaklaşık 6,45 m eninde ve 7,50 m boyundadır fakat taçkapının kuşatma kemerinden sonraki bölümü yıkılmıştır. Taçkapı'da sadece geometrik süslemeler bulunmaktadır.[4]

[1] Kuban, D. Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı, YKY, İstanbul, 2002, s. 240.

[2] Kuran, A. Selçuklulardan Cumhuriyet'e Türkiye'de Mimarlık, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012, s.106.

[3] Eravşar, O. Evdir Han, Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları (Editör: Hakkı Acun) Ankara, 2007, s. 420.

[4] Özen İ. Antalya – Burdur Kervan Yolu Üzerinde Yer Alan Anadolu Selçuklu Kervansaraylarının Taçkapı Süsleme Programları, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012, 79-80.

EVDİR HAN

KIRKGÖZ HAN

KIRKGÖZ HAN

Kırkgöz Han, Evdir Han'ın 14 km kuzeyine yaptırılmıştır. Kitabesinde: "Bu ribat, Gıyaseddin Keyhüsrev II tarafından yaptırılmıştır.'' yazmaktadır. Kitabenin tarih kısmı okunamamakta olsa da hanın muadilleri ile kıyaslandığında 1236-1246 yılları arasında yapıldığı düşünülmektedir.[1] Yapı, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir plana sahiptir ve avlunun yapıya hakim olduğu hanlar grubundadır. Hanın giriş eyvanından avluya geçit veren taçkapısı, güney cephede bulunmaktadır. Giriş eyvanının iki yanında, beşik tonoz örtülü iki dikdörtgen planlı oda yer alır. Avluda yer alan batı ve doğu odaları revaklarla çevrilmiştir. Kırkgöz Han'ın Evdir Han' dan farklı olarak kapalı mekanı bulunmaktadır. Hanın kapalı mekanı, avlunun kuzeyine yerleştirilmiştir. Doğu-batı yönünde uzanan mekan, beşik tonozla örtülmüştür. Kapalı bölümün güneyindeki kapı ile iç mekana geçiş sağlanır. Kırkgöz Han' ın taçkapısı, yapının güney cephesinde bulunmaktadır. Taçkapı cephenin ortasında, dışa taşkın olup kesme taştan yapılmıştır. Yaklaşık 8,30 m eninde ve 6,50 m boyundadır. Taçkapıda hiçbir süsleme ögesi bulunmamaktadır sadece silmelerle hareket kazandırılmıştır. Ayrıca taçkapıda inşa kitabesi de bulunmaktadır.[2]

[1] Aslanapa, O. Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 180.

[2] Özen, İ. Antalya – Burdur Kervan Yolu Üzerinde Yer Alan Anadolu Selçuklu Kervansaraylarının Taçkapı Süsleme Programları, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012, s. 79-80.

ALARA HAN
ve KALESİ

ALARA HAN ve KALESİ

1231-1232 yıllarında yapılan Alara Han ve Kalesi, Antalya - Alanya güzergâhında, Okurcalar beldesi, Çakallar köyü sınırları içerisindedir. Alara Çayı kenarına kurulmuş olan han, kuzeydoğu güneybatı yönünde uzanan dikdörtgen bir oturum alanına sahiptir. Ana cephe, kuzeybatı ve güneybatı cephelerinde, belirli aralıklarla yerleştirilmiş ve yapı yüksekliğine ulaşan payandalar (destekler) bulunur. Güneydoğu cephesi, bu yönde yükselen toprak tepenin yamacına yakın inşa edildiği için, bir istinâd duvarı olma amacıyla kaba yonu ve moloz taşlarla örülmüştür.

Yapının en üstündeki dendanlar (şehir surları ve kaleler gibi savunma mimarisinde kullanılan, dikdörtgen şeklindeki, ok ya da top fırlatmak için açılan boşlukların meydana getirdiği mazgallı siper), tüm çatıyı dolaşmaktadır. Çeşme eyvanının kuzey duvarındaki yedi basamaklı bir taş merdivenle, hanın girişini kontrol eden doğu kanattaki kuleye ve çatıya çıkılmaktadır. Mevcut izlere bakılarak eskiden, bu kuleden de giriş bölümündeki küçük avlunun kuzeyindeki cephe duvarı çatısına, bir seyirdim yolu (sur boyunca uzanan, muhafızların dolaşması için

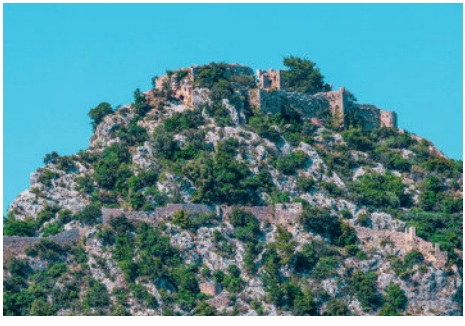

yapılmış, tek tarafı siperli yol) aracılığıyla ulaşılabildiği anlaşılmaktadır.

Avlunun doğu ucundaki sivri, beşik tonoz örtülü üç odadan ikisi, avlunun batı kanadına bitişiktir. Batı kanadına bitişik odalardan ilki oda mescittir, avlu ucundaki diğer iki odanın ise servis mekanları olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Kuzeydoğu cephesinde, basık kemerli kapı açıklığının üzerindeki altı satırlık kitâbeye göre, yapı, Selçuklu Sultanı I. Alâeddîn Keykubad döneminde, 1231-1232 yılında inşa edilmiştir. Kitâbede, yapının kurucusu Sultan Keykubad'ın ünvanları arasından "Arab ve Acem Sultanlarının Efendisi" ve "Rum'un, Şam'ın, Ermenilerin ve Frankların Sultanı" dikkat çekicidir. Kitabenin üzerindeki ve yuvarlak kemerle çevrelenen alandaki boşluk, kitabenin üst bölümünün zaman içinde yok olduğunu göstermektedir. Alara Han'ın sıra dışı tasarımı; kayıp kitabe bloğunda, Sultan'ın Alanya, Antalya ya da Konya güzergahlarındaki seyahatleri sırasında ordusunun konaklaması amacıyla inşa edilmiş bir ribat olarak kaydedilmiş olduğunu düşündürtmektedir.

www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/gezilecekyer/alara-han-1

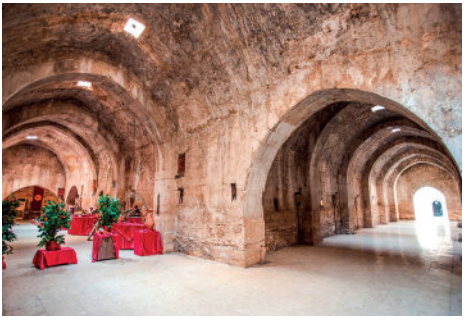

ŞARAPSA HAN

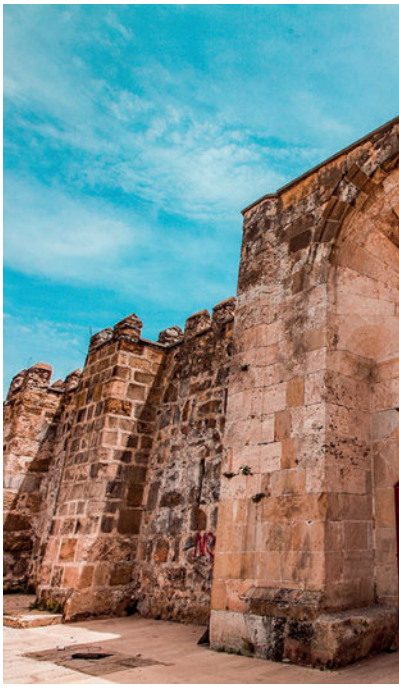

ŞARAPSAHAN

Antalya'nın Alanya ilçesine bağlı Konaklı beldesi sınırları içerisinde bulunan han, Antalya-Alanya kara yolu üzerinde, Antalya'ya 12 km mesafededir. Konyalı bir ad olan Şarapsa'nın, civardaki Şarapsu köyünden dolayı verildiği söylenmektedir. Şarafsa, Sarafsa gibi isimlerle de anılan yapı, bulunduğu bölgede Serapsu Han adı ile bilinmektedir. Hanın kitabesinde, II. Gıyaseddin Keyhusrev döneminde, 1237-1246, inşa edildiği belirtilmekle beraber, kesin bir inşa tarihi belirtilmemiştir. Kitabenin son satırı özenle kazınmıştır: "Yüce Sultan, Ulu Şahinşah, Dünya'da Allah'ın gölgesi, Din ve Dünya'nın Yardımcısı, Fetih Babası, Keykubad oğlu Keyhusrev". Hanın mescit kapısı üzerinde de bir ayet kitabesi bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar, Şarabsalar Emir Esedüddin Ayaz'ı yapının kurucusu olarak kabul etmektedirler. Han, her ne kadar günümüze sağlam bir şekilde ulaşmış olsa da bazı temel özelliklerini kaybetmiştir. Yapının tarihlendirilmesi ve kurucusu sorunu ise tam bir çözüme kavuşamamıştır.

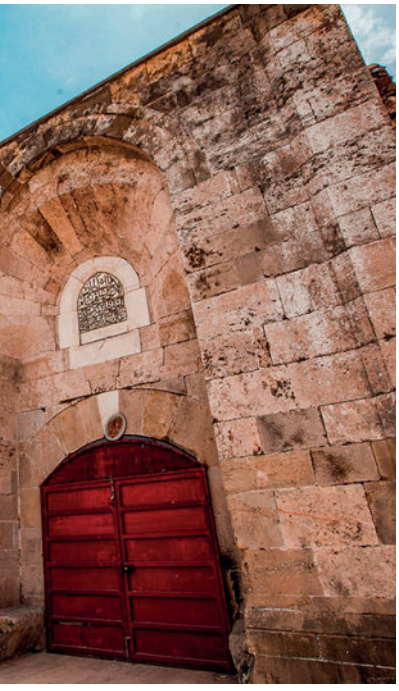

Bir diğer sorun ise yapının doğusundaki kalıntının işlevidir. Bazı araştırmacılar, bu kalıntının minare ve gözetleme kulesi olarak kullanıldığını belirtirken Z. Kenan Bilici hanın görevli personellerinin ikametgahı olarak yorumlamıştır.

www.sanatinyolculugu.com/sarapsa-han/

KARGI HAN

KARGI HAN

Kargı Han; Alanya'nın batısında, Manavgat sınırları içerisindeki Beydiğin köyünde, Kargı Çayı'nın kuzeyindedir. Hanın kitabesi olmadığı için yapım yılı hakkında bilgi yoktur. 46 metre eninde, 50 metre boyunda bir taş yapıdır. Roma, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, Akdeniz ile İç Anadolu Bölgesi'ni bağlayan yol üzerinde, Kesikbel mevkiinde kervansaray olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Odalarının hepsinin tavanında hava bacaları bulunmaktadır ve odalar orta avlunun etrafında sıralanmıştır. Kapının karşısında, taştan oyulmuş sabit hayvan yemlikleri bulunur. Yapının harap durumuna yönelik olarak Kaymakamlık ve Vakıflar Genel Müdürlüğü, hanın restore edilebilmesi için 2010 yılında restorasyon çalışmaları yapmıştır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Karg%C4%B1_Han

BİLİCİ, Z. K. KARGI HAN VE HAMAMI ÜZERİNE1.

Erdmann, K., ERDMANN, K., GÜÇLÜ, M., & UYSAL, M. (2008). Alanya Yakınlarındaki Kargı Han. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2008(18), 247-256.

MEDRESELER

ATABEY ARMAĞAN MEDRESESİ

Atabey Armağan Medresesi, Yivli Minare Camii'nin hemen doğusunda yer alır. Gıyaseddin Keyhüsrev Medresesi, Alaaddin Medresesi ve Atabey Armağan Medresesi isimleri ile anılan yapının kitabesinde verilen bilgiye göre, medresenin 1239-40 yıllarında yapılmaya başlandığı anlaşılmaktadır.[1] Selçuklu tarihçisi İbn-i Bibi'nin cömert, dindar ve ahlaklı olarak tanımladığı Atabey Armağan; II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde saray nazırlığı, 1237-38'de ise İzzeddin Keykavus'un atabeyliğini yapmıştır. Medresenin 1240-41'de, mimarının ölümü üzerine inşasının yarım kalmış olabileceği düşünülmektedir.[2] Bugün sadece kapısı ayakta kalmış olan Atabey Armağan Medresesi'nin durumu, bu savı destekler niteliktedir.

[1] ek bilgi: Selçuklu döneminde Antalya Valisi olan Mübarizeddin Ertokuş'un azatlı kölesi olduğu, Ertokuş'un ölümünden sonra Antalya Valisi olarak görev yaptığı da iddia edilmektedir. Atabey Armağan H. 635 yılında İzzeddin Keykavus'un Atabeyliği için görevlendirilmiştir. Babailer isyanında ordunun başında bulunur. İsyanı bastırabilmiş ancak vefat etmiştir. Osmanlı vakıf defterlerine göre Isparta'nın Atabey (Argos) İlçesinde neslinin devamının olduğu ve Beyşehir Alp-Gazi köyünde bulunan Hacı Armağan Zaviyesinin de banisi olduğu kayıtlıdır. (Turan, O. Mübarizettin Er-Tokuş ve Vakfiyesi, Belleten, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1947, s. 43.)

[2] Yılmaz, L. Antalya-16.yy'ın sonuna kadar, TTK 2002, Ankara, s.55.

KARATAY MEDRESESİ

Vakfiyesinden, 1250-1251 yıllarında inşa edildiği bilinen Karatay Dar-üs Sülehası (Medresesi), muazzam bezemeli kapısı ve mihrabıyla ünlüdür. Karatay Vakfına ait olan medresenin kitabesinde Sultan II. Keykavus döneminde, 648 (MS 1250) tarihinde yaptırıldığı yazmaktadır. Yapının portalında bulunan taçkapı ve mihrap, zengin bezemeleri ile bu bölgede benzerine rastlanmaması açısından oldukça önemlidir. Konya Karatay Medresesi için 1253'de hazırlanan Karatay Vakfiyesinde, "Medrese eğer yıkılırsa ve vakıfların gelirinden yapılması mümkün olmazsa, imar ve masraflardan sonra artan bütün gelirin vakfın Antalya yolu üzerinde, cami bulunan kalenin dışında yaptığı Dar-us Suleha'ya şartlara göre sarfedileceği" belirtilmektedir. 1964 yılında Vakıflar tarafından onarım gören medrese, bir süre halk eğitim merkezi olarak kullanılmıştır. 1997'de kafe olarak yeniden işlevlendirilen yapı, birkaç yıl kafe olarak kullanıldıktan sonra boş kalmıştır. 2006 yılında bir restorasyon daha yapılmıştır. Günümüzde ise Antalya Büyükşehir Belediyesi ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü işbirliği ile bir kültür merkezi haline getirilmiştir. Aktif olarak kullanılan yapıda, sivil toplum kuruluşları tarafından etkinlik ve programlar düzenlenmektedir.

Yılmaz, L. Antalya-16.yy'ın sonuna kadar, TTK 2002, Ankara.

İMARET (SELÇUKLU) MEDRESESİ

13.yy.da inşa edilen bir diğer önemli medrese; kaynaklarda Zarbhane Medresesi, Selçuklu Medresesi, İmaret Medresesi, Yivli Minare Medresesi, Ulu Cami Medresesi adlarıyla geçmektedir. Çeşitli devirlerde yapılan müdahalelerle asli halinden kayıplar vererek, bir kalıntı halinde 21.yüzyıla ulaşmış bir yapıdır. Araştırmacılar, yapının planı ve tarihi konusunda değişik yorumlarda bulunmuşlardır. Binanın kitabesi tahrip olduğu için okunamamakta, yapan kişi ve inşa tarihi konusunda kesin bir yargıya varılamamaktadır. Medreseye ait vakfiye yoktur ancak süsleme programı ve planına bakılarak yapının 13. yy. ortalarına ait olduğu kabul edilmektedir.[1]

[1] Doğan, S. Antalya Medreseleri, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012, s.45.

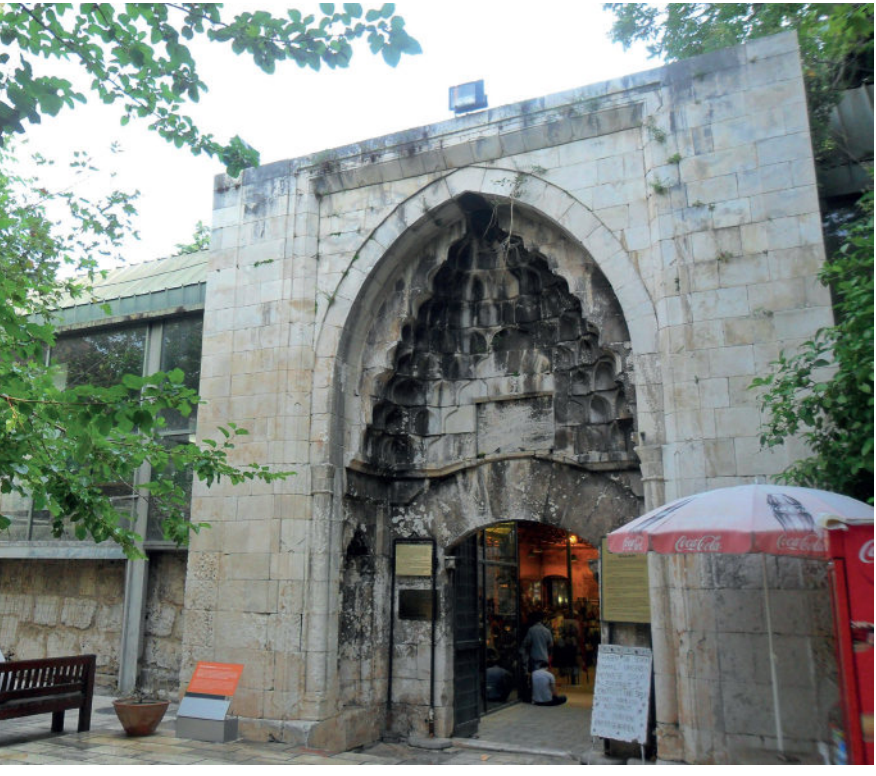

ALANYA OBA KÖYÜ MEDRESESİ

14. yy.ın ikinci yarısında, dönemin Karamanlı hükümdarı tarafından, bugün Oba köy sınırları içinde kalan bölgede yaptırılmıştır. Çift eyvanlı, açık avlulu medrese; ana eyvanın batısına bir eyvan yapılıp doğusunun boş bırakılması ile geleneksel medrese mimarisinden farklı bir özellik gösterir.[1]

[1] Kuran, Aptullah, "Selçuklulardan Cumhuriyet'e Türkiye'de Mimarlık", İş Bankası Yayınları, İstanbul,2012, s.319. Bu Medrese hk. Detaylı bilgi için: Metin Sözen:"Oba Pazarı Çevresi ve Oba Medresesi", Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Yıllığı I, İstanbul,1964-65, s.143-154.

#BizBirlikteGüçlüyüz

ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Muhittin BÖCEK

Antalya Büyükşehir Belediye Başkanı

ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ İLETİŞİM MERKEZİ 444 94 20

antalya.bel.tr